

Sygn. akt III AUa 76/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 kwietnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Marcjanna Górską
Sędziowie:	SA Krystyna Smaga (spr.) SA Małgorzata Rokicka - Radoniewicz
Protokolant: protokolant sądowy Joanna Malena	

po rozpoznaniu w dniu 15 kwietnia 2015 r. w Lublinie

sprawy M. I.

przeciwko Prezesowi Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Likwidatorowi Funduszu Alimentacyjnego

o umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego

na skutek apelacji pozwanego Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Likwidatora Funduszu Alimentacyjnego

od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach

z dnia 3 grudnia 2014 r. sygn. akt IV U 750/14

I. oddala apelację;

II. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Siedlcach na rzecz adwokata J. P. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych, powiększoną o należny podatek od towarów i usług, tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną z urzędu M. I. w postępowaniu apelacyjnym.

III AUa 76/15

UZASADNIENIE

Decyzją z 2 czerwca 2014 r. Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, reprezentowany przez Dyrektora Oddział ZUS w O. odmówił M. I. umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w łącznej kwocie 6660,66 zł.

W odwołaniu od decyzji M. I. podniósł, że utrzymuje się z emerytury, którą w znacznej części potrąca komornik. Jest chory, ma wiele długów do spłacenia, ma 75 lat, wymaga opieki, nie stać go na wykupienie leków, mieszka

sam. Wskazywał, że jego wiek oraz sytuacja zdrowotna i materialna przemawiają za umorzeniem należności. Załączył zaświadczenie z KRUS, z którego wynika, że z jego emerytury potrącana jest kwota 125,44 zł zgodnie z zajęciami Komornika Sądowego.

W odpowiedzi na odwołanie ZUS wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Siedlcach wyrokiem z dnia 3 grudnia 2014 r I zmienił zaskarżoną decyzję i umorzył należności M. I. wobec likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaconych świadczeń oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w łącznej kwocie 6660,66 zł, II nakazał wypłacić z sum Skarbu Państwa na rzecz adwokata J. S. prowadzącego kancelarię adwokacką w S. kwotę 73,80 zł, w tym podatek VAT, tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że M. I., lat 75, jest emerytem i pobiera emeryturę, która po potrąceniu zajęć komorniczych wynosi około 600 zł netto. Jest to jego jedyne źródło utrzymania. Wnioskodawca ma wykształcenie podstawowe. Jest właścicielem nieruchomości rolnej o powierzchni 2,60 ha i współwłaścicielem nieruchomości o powierzchni 0,35 ha, zabudowanej domem drewnianym. Nie ma innego majątku. Nieruchomość o powierzchni 2,60 ha została zajęta przez komornika w ramach prowadzonych postępowań egzekucyjnych. Upřednio w 2013 r jedna z działek wnioskodawcy została zlicytowana. M. I. nie pracował w rolnictwie. Zajmował się wynalazkami. Aby mieć środki do życia i na realizację swoich planów wynalazczych zaciągał kredyty, na spłatę których zaciągał następne kredyty. Obecnie długi wynoszą około 50.000 zł. Wnioskodawca mieszka sam w miejscowości T.. Leczy się u kardiologa i psychiatry. Rozpoznano u niego stan przedzawałowy oraz uporczywe zaburzenia urojeniowe, typ wielkościowy. Ponośi koszty leczenia w kwocie około 50 zł miesięcznie oraz koszty swojego utrzymania. Koszt energii elektrycznej wynosi około 40 zł miesięcznie. Z opinii sądowno - psychiatrycznej, sporządzonej na zlecenie Sądu Rejonowego w Siedlcach w sprawie o umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym, wynika, że ubezpieczony w latach 80. zajmował się wynalazczością. Od tego czasu jest przekonany o swojej wyjątkowości i nieprzeciętnych zdolnościach na polu wynalazczości. Kierując się urojeniowymi pobudkami stara się on pozyskiwać środki finansowe na swoją działalność. Funkcjonowanie badanego z upływem lat nabrało cech dziwaczności. Stał się on podejrzliwy i nieufny wobec otoczenia. W sposób urojeniowy interpretuje zachowania innych osób. Nie kontaktuje się z córkami, bo uważa, że czyhają na jego majątek. Krytycznie ocenia pomoc okazywaną mu przez (...) w M.. Występuje z pismami do opieki społecznej, prosząc o nieadekwatnie wysoką pomoc finansową i przydzielenie mu osób do opieki. W 2008 r podjął leczenie w PZP, gdzie jest leczony z rozpoznaniem organicznych zaburzeń urojeniowych. Wymaga leczenia ambulatoryjnego, powinien systematycznie przyjmować leki psychotropowe (opinia sądowno - psychiatryczna do sprawy III RNs 139/13 Sądu Rejonowego w Siedlcach, k. 36-40, zaświadczenie (...) z 4 kwietnia 2013 r, k. 35, wydruki Komornika Sądowego przy SR w Siedlcach J. Ż. przedstawiające stan trzech spraw egzekucyjnych przeciwko M. I. - łączny stan zadłużenia około 35 000 zł, k.26-28, faktury za zakup leków, k. 29-30, zeznania M. I., k. 46-46v – nagranie od minuty 3 do 9 i k. 32-32v- nagranie od minuty 4 do 24).

Sąd stwierdził, że zadłużenie M. I. wobec funduszu alimentacyjnego wynosi 6.660,66 zł, co jest niesporne. Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z treścią art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r, Nr 139, poz. 992 ze zm.), w szczególnie uzasadnionych przypadkach związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów, lub osoby zobowiązanej do zwrotu bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, likwidator może umorzyć, rozłożyć na raty lub odroczyć termin płatności należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu.

Sąd dalej ustalił, że wnioskodawca nie ma nikogo na utrzymaniu, mieszka sam, utrzymuje się z emerytury rolniczej, z której potrącane są przez komornika należności na rzecz kilku wierzycieli. Należące do niego nieruchomości są zajęte przez komornika i oczekują na licytację. Wnioskodawca cierpi na schorzenie psychiczne pod postacią uporczywych zaburzeń urojeniowych, typ wielkościowy. Schorzenie to utrudnia jego codzienne funkcjonowanie i zaburza podejmowanie przez niego decyzji w sferze dotyczącej jego sytuacji finansowej.

W tych okolicznościach Sąd doszedł do przekonania, że zachodzi szczególnie uzasadniony przypadek, o którym mowa w art. 68 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych, pozwalający na umorzenie należności funduszu alimentacyjnego. Fakt, że wnioskodawca posiada zadłużenia wobec innych podmiotów nie stanowi przesłanki do umorzenia należności. Jednak taką okolicznością jest sytuacja zdrowotna, w jakiej znalazł się wnioskodawca, a w szczególności schorzenie psychiczne, w wyniku którego zaciągał zobowiązania bez właściwego rozeznania doprowadzając do sytuacji, w której nie jest w stanie spłacić swoich zobowiązań. Majątek, który posiada jest przedmiotem egzekucji, podobnie jak świadczenie emerytalne. Okoliczność ta jak również podeszły wiek M. I. uzasadniają uznanie, że nie jest on w stanie pokryć należności funduszu bez dalszego pogorszenia swojej sytuacji bytowej.

Dlatego Sąd przychylił się do odwołania i na podstawie art. 477¹⁴ § 2 kpc orzekł jak w sentencji wyroku.

Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika ustanowionego wnioskodawcy Sąd ustalił na podstawie § 12 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 r, poz. 461).

Apelację od tego wyroku wniósł Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych reprezentowany przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O., zaskarżając wyrok w całości i zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj. art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r Nr 139, poz. 992 ze zm.) poprzez zmianę decyzji ZUS Oddziału w O. z dnia 2 czerwca 2014 r i umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w łącznej kwocie 6660,66 zł w sytuacji, gdy nie zostały spełnione warunki zawarte w tym przepisie.

Wskazując na te zarzuty apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania.

W uzasadnieniu apelacji skarżący podniósł, że Sąd oparł swoje stanowisko na dowodach zgromadzonych w aktach ZUS i po przesłuchaniu odwołującego stwierdził, że po stronie ubezpieczonego występują szczególnie uzasadnione okoliczności i doszło do spełnienia wymagań umorzenia zadłużenia wobec likwidowanego funduszu alimentacyjnego. Apelujący wskazał, że prezentuje odmienne stanowisko.

Skarżący podniósł, powołując się na art. 68 ustawy o świadczeniach rodzinnych, iż ocena przyczyn, z powodu których można byłoby umorzyć zaległość, mieści się w kategorii swobodnego uznania organu, który indywidualnie bada przesłanki warunkujące podjęcie decyzji o umorzeniu. Ponadto, z przytoczonego wyżej przepisu wynika, że tylko „szczególnie uzasadnione przypadki” pozwalają na umorzenie należności. Szczególnie uzasadnione, to znaczy wyjątkowe, losowe, które ze względów zdrowotnych lub rodzinnych tak obciążają budżet zobowiązanego, że nie pozwalają na uregulowanie należności. Określenie „w szczególnie uzasadnionych przypadkach” oznacza, że zasadą jest egzekwowanie należności od dłużników alimentacyjnych, natomiast umorzenie należności może nastąpić wyjątkowo w sytuacjach szczególnych. Trudna sytuacja materialna, brak stałych dochodów (bądź ich osiąganie na bardzo niskim poziomie) jest okolicznością dotyczącą wszystkich dłużników alimentacyjnych, gdyż uruchomienie funduszu alimentacyjnego następowało tylko wówczas, gdy dłużnik nie miał majątku ani dochodów podlegających egzekucji (częściowa lub całkowita bezskuteczność egzekucji). Nie jest to więc szczególna okoliczność w rozumieniu omawianego przepisu (uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2006 r, II UK 77/06).

Apelujący podkreślił, że odwołujący uporczywie uchylał się od obowiązkułożenia na utrzymanie swojej córki urodzonej (...), gdzie był osobą zdolną do pracy i czynną zawodowo. Odwołujący posiada stałe źródło dochodu, tj. emeryturę wypłacaną przez KRUS. Dłużnik jest również właścicielem nieruchomości. Bezsprzecznie, kwota świadczenia nie jest kwotą wygórowaną, która pozwalałaby na dostojne i wygodne życie. Jednakże, w kwestii umorzenia świadczeń z funduszu alimentacyjnego należy wziąć pod uwagę szereg kwestii: Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że świadczenia z funduszu alimentacyjnego są wypłacane w zastępstwie osoby zobowiązanej do alimentów, są to świadczenia zwrotne, co oznacza, że dłużnicy mają obowiązek zwrotu wypłaconych świadczeń wraz z 5% opłatą na pokrycie kosztów działalności funduszu alimentacyjnego. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego można porównać do niskooprocentowanego kredytu jakiego państwo udzieliło osobie zobowiązanej do alimentacji, na utrzymanie jego

dzieci, ale świadczenie to - jak każdy kredyt - jest świadczeniem zwrotnym. Po drugie, powód przez cały okres wypłaty świadczeń z funduszu nie dokonał żadnej wpłaty na konto funduszu alimentacyjnego. Zatem w jego przypadku nie zostały spełnione cele ustawy z dnia 18 lipca 1974 r o funduszu alimentacyjnym (Dz. U. z 1991 r Nr 45, poz. 200 ze zm.). R. legis tej ustawy zawarte jest w preambule do ustawy, gdzie mówi się o utworzeniu funduszu alimentacyjnego między innymi dla celów zwiększenia odpowiedzialności osób zobowiązanych do alimentacji. Trudno, zatem mówić o odpowiedzialności powoda - w sytuacji gdy nie dokonał żadnej wpłaty z tytułu zwrotu wypłacanych w jego zastępstwie świadczeń.

Z drugiej strony, zdaniem apelującego, tego rodzaju postępowanie nie może być premiowane zwolnieniem z długu. Zastosowanie przepisu art. 68, nawet w przypadku, gdy występuje ubóstwo, bezrobocie, wielodzietność, powodowałoby, że w większości rodzin, środowisk - korzystających z funduszu musiałoby dojść do takiego umorzenia.

Natomiast regulacja powyższa wskazuje na wyjątkowość sytuacji, w której może dojść do takiego umorzenia; ta wyjątkowość nie może przerodzić się w regułę.

Skarżący podkreślił dalej, że zwolnienie odwołującego z obowiązku spłaty długu na rzecz likwidowanego funduszu alimentacyjnego byłoby sprzeczne z zasadami słuszności. Oznaczałoby bowiem w istocie przeniesienie ciężącego na odwołującym obowiązkułożenia środków na utrzymanie dzieci na Państwo, co potwierdza bogate orzecznictwo. Umorzenie należności z funduszu, będącego funduszem celowym Skarbu Państwa - w przypadkach nie będących szczególnie uzasadnionymi, powoduje, że inne środowiska mogą czuć się pokrzywdzone pewnego rodzaju wyróżnianiem jednych środowisk nad innymi. Sytuacje takie, mogą wywołać odczucie społeczne o niesprawiedliwym traktowaniu ze strony Państwa np. rodzina która dysponuje zarobkami niewiele wyższymi od progów zarobkowych uzasadniających przyznanie świadczeń rodzinnych itd., która poprzez to nie otrzymuje od państwa żadnej pomocy socjalnej.

W ocenie pozwanego, ubezpieczony ma stałe źródło, z którego w zasadzie są dokonywane potrącenia, jednakże nie stanowi to przeszkody w spłacie zadłużenia wobec likwidatora chociażby w dogodnych ratach. Apelujący podkreślił, że skarżący ma stałe źródło utrzymania. Sytuacja materialna odwołującego nie ulegnie poprawie nawet w przypadku umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego, bowiem nadal komornik prowadzi postępowanie egzekucyjne. Zatem nie ma podstaw, aby w przyszłości nie spłacił zadłużenia wynikającego z zaskarżonej decyzji.

W odpowiedzi na apelację wnioskodawca nie zgodził się z jej treścią. Wyjaśnił, że jest w krytycznym położeniu, ma krytyczne warunki mieszkaniowe, na ogrzewanie zimą wydaje 2000 zł. Nie wzięto pod uwagę jego choroby psychicznej, okoliczności, że musi wynajmując opiekunkę, co drogo kosztuje.

Dalej wnioskodawca podał, że jest samoistny w podeszłym wieku, zdrowie ma bardzo słabe, wydaje duże pieniądze na leki, komornicy za długi zabrali mu nieruchomości. Wyjaśnił, że nie był w stanie spłacać alimentów, bo miał chorobę psychiczną jako uzależnienie do wynalazków. Liczył na karierę, ale jego urojenia były zawadą losu życiowego. Chciał zdobyć sławę w wynalazczości, ale napotykał na tej drodze przeciwników i jego wkład twórczy doprowadził go do ruiny życiowej. Żyje pod strachem, znikąd nie ma pomocy. Stwierdził, że niezgodne z prawdą jest twierdzenie głównego specjalisty ZUS, że ma takie środki utrzymania, z których stać go żeby spłacił dług. Powołał się na art. 25 Karty Praw Podstawowych.

W konkluzji wnioskodawca wniósł o oddalenie apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ponieważ jest niesłuszna i niezgodna z prawdą oraz o utrzymanie w mocy wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach o umorzeniu należności wobec ZUS.

Sad Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych nie jest zasadna.

Sąd Okręgowy nie naruszył prawa materialnego, umarzając wnioskodawcy należności wobec likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaconych świadczeń oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w łącznej kwocie 6660,66 zł.

Stosownie do art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r, Nr 139, poz. 992 ze zm.), w szczególnie uzasadnionych przypadkach związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów, lub osoby zobowiązanej do zwrotu bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, likwidator może umorzyć, rozłożyć na raty lub odroczyć termin płatności należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu.

Sąd Okręgowy prawidłowo ocenił że sytuacja zdrowotna wnioskodawcy, stanowi szczególnie uzasadnioną okoliczność, która winna skutkować umorzeniem spornych należności.

Sąd pierwszej instancji szczegółowo przeanalizował sytuację wnioskodawcy w kontekście okoliczności dotyczących jego zdrowia, stanu rodzinnego oraz finansów. Bez przekroczenia zasady swobodnej oceny dowodów, wynikającej z art. 233 § 1 kpc, dokonał ustaleń w tym przedmiocie.

W opinii psychiatrycznej z 13 listopada 2013 r, wydanej przez biegłego psychiatrę dla potrzeb Sądu Rejonowego w sprawie III RNs 139/13 (odpis opinii dołączona do akt sprawy niniejszej), przeanalizowany został szczegółowo stan psychiczny wnioskodawcy. Z opinii wynika, że wnioskodawca cierpi na chorobę psychiczną pod postacią uporczywych zaburzeń urojeniowych, typ wielkościowy. Badany nie ma wglądu w swój stan psychiczny. W związku z tym nie odczuwa konieczności regularnego przyjmowania leków i leczenia w PZP. Uporczywe zaburzenia urojenowe są chorobą przewlekłą, z trudem poddającą się leczeniu. Stan psychiczny M. I., w tym jego zachowanie, nie ulega istotnym zmianom od co najmniej 5 lat.

Niewątpliwie taki stan psychiczny i istnienie choroby psychicznej stanowi szczególnie uzasadnioną okoliczność, będącą podstawą umorzenia należności wobec zlikwidowanego funduszu alimentacyjnego. Zauważyć należy, że w tym przepisie na pierwszym miejscu jako podstawa do umorzenia należności wskazana jest sytuacja zdrowotna zobowiązanego. Na pewno nie każda choroba, nawet ciężka, może być podstawą zastosowania ulg wynikających z tego przepisu. Jednak choroba psychiczna, która pozbawia zobowiązanego wglądu w jego stan psychiczny, istniejąca od wielu lat i niepoddająca się leczeniu, jest taką okolicznością o wyjątkowym charakterze. Na drugim miejscu w powołanym przepisie art. 68, jako podstawa umorzenia należności wskazany został stan rodzinny. Wnioskodawca mieszka sam, nie leczy się systematycznie i nie ma osoby, która sprawowałaby nad nim opiekę i kontrolę, nawet w codziennym przyjmowaniu leków. Z cytowanej opinii biegłego psychiatry wynika, że taka pomoc, przynajmniej okresowo, jest wnioskodawcy potrzebna. Wnioskodawca ma córkę, ale nie pozostaje z nią w dobrych stosunkach.

Jak wynika z art. 68 ustawy o świadczeniach rodzinnych, istnienie wskazanych w nim okoliczności jest wystarczające do umorzenia należności zlikwidowanego funduszu alimentacyjnego i nie ma potrzeby badania innych okoliczności.

Nie ma zatem znaczenia, że wnioskodawca pobiera emeryturę, faktycznie w kwocie około trzystu zł, po potrąceniach związanych z egzekucją wielu długów, powstałych m.in. wskutek istniejącej choroby psychicznej, co ledwo zapewnia wnioskodawcy minimum środków utrzymania. Nieruchomość, o której wspomina apelacja, została zlicytowana na poczet długów wnioskodawcy, co wynika z dokumentów dołączonych do akt sprawy.

Niemożliwość spłacenia długu jest trwała ze względu na charakter schorzenia wnioskodawcy, jak i jego wiek 76 lat (urodzony (...)). Brak możliwości spłacenia długu również w przyszłości jest dodatkową okolicznością przemawiającą za umorzeniem spornych należności.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia Sądu pierwszej instancji i wyprowadzone na ich podstawie wnioski oraz ocenę prawną. Nie zachodzi w tej sytuacji potrzeba szczegółowego ich powtarzania (por. postanowienie Sądu Najwyższego

z dnia 22 kwietnia 1997 r, II UKN 61/97, OSNAP 1998/3/104, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 1999 r, I PKN 21/98, OSNAP 2000/4/143, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2002 r, IV CKN 1244/00 Lex nr 55521).

Mając na uwadze powyższe Sad Apelacyjny w Lublinie oddalił apelację jako bezzasadną na podstawie art. 385 kpc.

Orzeczenie o w przedmiocie kosztów wydane zostało na podstawie § 13 ust. 1 pkt 2 w związku z § 12 ust. 2 i w związku z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 r, poz. 461).